

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

**O'zDSMI rektori, professor
N.B.Sayfullayev**

2024-yil "30" *avgust*

Ro'yxatga olindi: № BD-60211000-1.10

2024-yil " " "

KOSTYUM TARIXI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 - San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi: 210 000 -San'at
Ta'lim yo'nalishi: 60211700 - Grim san'ati

Fan/modul kodi		O'quv yili	Semestr	ECTS-Kreditlar	
KT 20014		2024/2025	1-2	4	
Fan/modul turi		Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari	
Majburiy		o'zbek/rus		2	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Kostyum tarixi	60	60	120	
2.	I.Fanning mazmuni				
“Kostyum tarixi” fani kostyum tarixi, rivojlanish an'analari, jahon hamda yurtimiz kostyum tarixida qadimgi davrdan to hozirgi kunga qadar bolgan rivojlanish, mavjud uslub, yo'nalish hamda yirik ijodkorlar faoliyati, ifoda vositalari, Respublika madaniy hayotidagi islohotlar, madaniyat istiqboliga ta'sir etadigan masalalarni qamrab olgan. “Kostyum tarixi” bo'lajak soha mutaxassislarning estetik tasavvurini boyitishga, dunyoqarash va fikrlash doirasini kengaytirishga katta ta'sir o'tkazadi. Ushbu fan talabalarda har bir davr kostyumlaridagi o'ziga xoslik, an'analarni anglash, estetik baho berish va uning boshqa davr, hudud liboslaridan farqli tomonlarini ajrata olishga turtki bo'ladi. Talabani ijodiy potensialini rivojlantiradi va tarbiyalaydi. “Kostyum tarixi” fani umumkasbiy fanlar blokiga kiritilgan kurs hisoblanib, 1-kursning 1-2 semestr davomida o'qitilishi maqsadga muvofiq. “Kostyum tarixi” fani gumanitar va san'at fanlar sohasiga kiradi va grim san'ati bakalavriat ta'lim yo'nalishlarida o'qitiladi. Mazkur fan boshqa san'atga oid fanlarning nazariy va uslubiy asosini tashkil qilib, o'z rivojida aniq yo'nalishdagi ilmiy-ijodiy fanlar uchun zamin bo'lib xizmat qiladi. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Libosning asosiy vazifalari va turlari Insoniyat jamiyatida kostyumning o'rni. Moda, stil, kostyum-liboslar tushunchasi. Kostyumlar turi. Asosiy material, hom-ashyo. Kostyumlar kompozitsiyasi, aksessuarlar. Kostyumda jamiyatning g'oyaviy- estetik tasavvurlarning aks etishi. Libos, kostyum, moda, stil tushunchalari. Insoniyat qaysi davrdan boshlab kiyim kiya boshlagani. Antropolog olimlar hayvon terisi, o'simliklar insonni issiqdan, sovuqdan, yomg'irdan himoya qilish uchun ayniqsa bir iqlimdan ikkinchisiga o'tish vaqtida ibtidoiy davr insonlarning libosga murojati. Ba'zi olimlarning kiyim sovuqdan himoya vositasi sifatida qaralmaganini, libosga nisbatan davr kishilarinig dunyoqarashi					

haqidagi tadqiqotlar.

2-mavzu. Qadimgi Misr va Old Osiyo liboslari

Qadimgi Misr san'ati, hamda kostyumi tarixining asosiy bosqichlari: Qadimgi podsholik (er.avv.3000—2400 yy.), O'rta podsholik (er.avv. 2400—1710 yy.), Yangi podsholik (er.avv.1580—1090 yy.). Matolar va ularning rang, naqshlari (ornament). Erkaklar va ayollar liboslari turlari. Sxenti, kalaziris, klaft. Bosh kiyimlar, soch turmashi va bezaklar.

Qadimgi Old Osiyo yashash sharoiti. Erkak va ayollar liboslari, Mujskoy i jenskiy kostyum, Bosh kiyimlar, soch turmashi va bezaklar. Matolar va ularning rang, naqshlari (ornament). Kandi, konas, kidaris- ularning xususiyatlari. Shoh qiyofasini ajratishda aksessuarlar ahamiyati (zont).

3-mavzu. Qadimgi Yunoniston va Rim kostyumlari

Qadimgi Yunon kostyumlarida "polis"ning roli. Qadimgi yunoniston afsona va rivoyatlari qahramonlarining liboslari. Matolarining badiiy xususiyatlari va kompozitsiyasi. Drapirovka – yunon liboslari asosi sifatida. Ioniy va doriy tipidagi liboslar. Yunon kostyumi komponentlari: ichki, ustki, plash, nakidkalar. Erkaklar xiton, gimatiyi va xlamida. Jangchilari libosi. Ayollar xitoni va gimatiysi, peplos. Bosh kiyimlar, soch turmaklari va kosmetika.

Rim kostyumlarining o'ziga xosligi va Yunon kostyumlarining ularga ta'siri. Etrusklar davri. Respublika va imperatorlik davrlari kostyumlari farqi. Tunika va toga – qadimgi rim erkaklar liboslari asosi. Ayollar tunika, stola, palla liboslari. Oyoq kiyim, aksesuarlar. Rim jangchisi libosi.

4-mavzu. O'rta asrlar Yevropa kostyumlarida xristian dinining tutgan o'rni

Vizantiya kostyumi. Feodallik davri kostyumlari. O'rta asr kostyumlari – Vizantiya, roman, gotika stilarining kostyumlarda aks etishi. Vizantiya kostyumida rim-ellinistik madaniyat va xristianliknig uyg'unligi. Erkaklar libosi turlari: tunika, talar, dalmatika, sagum, shtani-chulki. Ayollar libosi: tunika va stola. Vizantiya yoqasi. Oyoq kiyim. Vizantiya liboslarini bezatish uslublari.

5-mavzu. Roman davri kostyumlari

Roman davri kostyumi (XI-XII). Yevropada feodalizm. Ritsarlar qatlamining shakllanishi. Kamiza va kott – erkaklar libosi. Manto, ishtonlar. Mi-parti. Oyoq va bosh kiyimlar. Ritsarlar libosi. Ayollar libosi – kott va syurko. Bichimlar. Lifning ikki qismga bo'linishi. Bosh kiyimlar va soch turmaklari. Matolar.

6-mavzu. Gotika davri kostyumlari

Gotika kostyumi (XIII-XIV). To'qimachilik sanoatida o'sish jarayoni. Bichish va andozalarning paydo bo'lishi. Individual buyurtma. Yaxlit bichimdagi (raspashnoy) va qadalgan yenglar. Erkaklar libosi- purpuen, kotardi va blio. Uplend. Ishton- chulki. Oyoq kiyim. Kapyushonli syurko, mi-parti. Ayollar libosi – kott va kamiz. Shleyfning paydo bo'lishi. Bosh kiyimlar- beguin, shaperon, jen- barbett, gorj, ture. Soch turmagi va bezaklar.

7-mavzu. Uyg'onish davri Italiya, Fransiya kostyumlari.

Uyg'onish davrining tarixiy, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlari, uyg'onish davri kostyumlarida shakllarning rivojlanish tendensiyalari. Uyg'onish davri Yevropa (Italiya, Fransiya, Germaniya va Angliya) kostyumlari o'ziga xosligi va stillari. Italiya. XV asrda moda markazi sifatida Florensiya, XVI asrda Venetsiya shaharlarining o'rni. Florensiya kostyumida fransuz gotika silueti. Qulaylik va badiiy did. Erkaklar va ayollar libosi turlari. Ispan modasi ta'siri. Bezakdorlikning o'sishi. Ayollar libosi-kott va simara. Soch turmaklari va bezaklar. Ispaniya. Rekonkista. Ritsarlik. Karkas liboslarning paydo bo'lishi. Erkaklar va ayollar. Matolar. Hashamdorlik.

8-mavzu. Uyg'onish davri Ispaniya, Angliya, Germaniya liboslari

Fransiya Italiya va Ispaniya ta'siri- yangi shakllar, yangi bichimlar. Germaniya. O'zgarishlar asri, uning ma'naviy hayotga va san'atga ta'siri. Kostyum tarixida roli. Erkaklar libosi Vams. Uzun shtani-chulki, uning ikki tepa va pastki qismlari. Tantanavor erkaklar ko'ylagi «shaube», uning turlari, rang va sifati. «Faltrok»- vams ustidan kiyiladigan skladkali yubka. Kiyinish uslubi. Landsknecht kostyumi. Ayollar libosi. «sheybleyn». Soch turmagi. Oyoq kiyimlar.bosh bezaklari. Angliya liboslarining sekin rivoji. Erkaklar libosi XVI asrning birinchi yarmida rubashka, dublet va «djerkina»(fransuz purpueniga o'xshash ustki kiyim). «Nezer-stoks» va «appa-stoks». Tantanavor ustki kiyim «gaun». XVI asrning ikkinchi yarmida ispan modasining ta'siri, uning belgilari. To'quv mashinasining paydo bo'lishi. Ayollar libosi. Nisbatlar, uyg'unlik, bezaklarda meyor darajasi. Ispan modasining ta'siri. Karkasli yubkalar, shakllarning kattalashishi. Rafi – o'ziga xos yoqalar. Otda yurish uchun mo'ljallangan liboslar.

9-mavzu. XVII asr G'arbiy Yevropa mamlakatlari kostyumlari

XVII asr Fransiya erkaklar kostyumi. Keng va qulay shakllar. To'r manjet yengli va keng yoqali oq rubashkalar. Dekorativ kesmali keng yengli kamzol. Pantalonlar, chulki. Shpaga — dvoryan kostyumining majburiy aksessuari, Aksessuari- xassa, qo'lqoplar va bosh. Ayollar libosi. Jangchilar kostyumi. Ispaniya modasining fransuz modasi ta'siri ostida rivojlanishi. XVII

O'quv qo'llanma. –T.: Innovatsion Ziyoy, 2021. 413b.

4. Kultasheva N. Umumsan'at tarixi (O'rta sarlar Yevropa san'ati). O'quv qo'llanma. – T.: Noshir. 2019. 184 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Kultasheva N. Umumsan'at tarixi (XIX asr G'arbiy Yevropa san'ati). -T. Innovatsion Ziyoy. 2019. 307 b.
2. Sodiqova N. O'zbek milliy kiyimlari. XIX-XX asrlar. – T.: Nashriyot- matbaa ijodiy uyi, 2006. -192 b.
3. Abdullayev N. San'at tarixi. 2 jildlik. Birinchi kitob. T.: San'at, 2001.
4. Abdullayev N. Sharq xalqlari san'ati. – T.: Avto Nashr, 2007.
5. Abdullayev N. O'zbekiston san'ati tarixi. – T.: Avto Nashr, 2007.

Axborot manbaalari

1. www.vgik.info
2. www.ziynet.uz
3. www.edu.uz
4. www.google.com
5. www.smallbay.ru

7. O'zbekiston davlat san'at va madaniyat institutida ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.

8. Fan/modul uchun mas'ullar:
P.Q.Bekmurodova – O'zDSMI, "San'atshunoslik va madaniyatshunoslik" kafedrası o'qituvchisi

9. Taqrizchilar:
A.H.Ismoilov – San'atshunoslik instituti bo'lim mudiri, san'atshunoslik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
O.Z.Rizayev - O'zDSMI, "San'atshunoslik va madaniyatshunoslik" kafedrası professori, san'atshunoslik fanlari nomzodi.

	9. Uygʻonish davri Gʻabiy Yevropa liboslari 10. XVII-XVIII asrlar Gʻabiy Yevropa liboslari 11. XIX-XX asrlar Gʻabiy Yevropa liboslari 12. Rossiya liboslari. 13. Sharq davlatlari liboslari. (Arab Xalifaligi, Eron, Turkiya, Hindiston, Yaponiya, Xitoy). 14. Markaziy Osiyo va Oʻzbekiston liboslari (tarix va zamonaviylik). 15. Mustaqillik davri liboslari
3.	V. Fan oʻqitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni oʻzlashtirish natijasida talaba: • kostyumlarning qaysi davrga hosligin, kostyumlarning oʻziga hos xususiyatlarini anglash, qanday holatlarda qaysi liboslar kiyilganligi, qaysi tabaqa vakillari qanday kostyumlar kiyganlari, kostyumlarning oʻtmishdagi koʻrinishi, his etish va uning badiiy gʻoyasini anglash <i>haqida tasavvurga ega boʻlishi kerak</i>; • kostyumlarning tasviriy sanʼat taraqqiyotida tutgan oʻrni va ahamiyatini, kostyum sanʼatiga oid atamalarni, kostyumlarni yaratilishida ommaning maʼnaviy turmushida egallagan oʻrni haqida <i>bilimga ega boʻlishi</i>; • har bir xalqning kostyumlarini ajrata olish, kostyumlarda ramziy belgilarini koʻra olish, oʻz bilim va tushunchalari asosida kostyumlarni mustaqil ravishda mukammal ajratish va tahlil qila olish <i>koʻnikmalariga ega boʻlishi kerak</i>.
4.	VI. Taʼlim texnologiyalari va metodlari: • maʼruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blits-soʻrov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • jarayonga asoslangan metod.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni toʻla oʻzlashtirish, tahlil natijalarini toʻgʻri aks ettira olish, oʻrganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat boʻyicha yozma ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. Xasanboyeva G.K., Chursina V.A. Kostyum tarixi. Darslik. – T.: Uzbekistan. 2002. – 320 b. 2. D.Rahmatullayeva, U.Xodjayeva, F.Ataxanova. Libos tarixi. Darslik, – T.: Sano-standart, 2015. – 368 b. 3. Kultashev B., Kultasheva N. Umumsanʼat tarixi (qadimgi dunyo tarixi).

asr ikkinchi yarmida fransuz kostyumi (Lyudovik XIV davri)

Yevropada Fransiyaning oʻrni. Etiket. Birinchi moda jurnali — «Mercure galante»ning chop etilishi. Sanʼatda va kostyumda barokko stili. Erkaklar kostyumi: braser, kaftan — «jyustokor», vesta — kurtka, shossi, shpaga. Oyoq kiyimlar, soch turmaklar va bosh kiyimlar. Ayollar libosi, soch turmaklari va bezaklari. Kosmetika.

10-mavzu. XVIII asr Gʻabiy Yevropa mamlakatlari kostuymilari: rokoko

XVIII asr boshi Burbonlar davrida oʻziga xosligi. Erkaklar va ayollar libosi. XVIII asrdagi rokoko stilining asosiy xususiyatlari. Erkaklar libosi jilet; rubashkadagi jabo. Katta muftlar va «getri». Ayollar libosi. Sorochka, korset va «fijmi». Ichki va ustki koʻylak — «frepon» va «modest». «Kontush» — «Vatto skladkali» koʻylak. Ayollar ovi liboslarining paydo boʻlishi. Oyoq kiyim, kosmetika, bezaklar, soch turmaklari (pariklar). Sanʼatda klassitsizm, «Soʻnggi rokoko»-18 asr oʻrtalari modasi tendensiyasi. 18 asr 70 yillarida angliya moda taʼsiri. Qulay bichimli, sodda erkaklar libosi. Sukonniy frak, kalta sariq jilet, charm ishtonlar, etiklar va dumaloq shlyapa. «Redingot». Oyoq kiyim. Ayollar libosi. «Polonez» tonggi ayollar koʻylagi. Kundalik ayollar libosi. Tuya qush va tovuq patli bosh kiyimlar. Qoʻl qop, zontik, trost, lornet. Bosh kiyimi bilan yaxlit murakkab soch turmagi — «kuafyura», uning gullar, mevalar savatlari va kemalar shaklidagi bezaklari. Fransiyada inqilob va kostyum haqidagi tasavvurlarning oʻzgarishi. Tabaqalanishlarining yoʻq boʻlishi. «Karmanyola», yakobinetslar libosi. Ayollar libosi. Direktoriya davri (1795—1799) liboslarida klassitsizm stili. Imperiya davri (XIX asr boshi) imperatora Napoleona I hukmronligi. Ampir stili - soddalik, antik ornamentlarning qoʻllanishi, korset. Erkaklar libosining soddalashishi. Turli ayollar bosh kiyimlari, shlyapa «tok», tyurban, uzun barmoqsiz qoʻlqoplar, shal va russ shubalari. Oyoq kiyimlar.

11-mavzu. XIX asr liboslari. Yevropaning zamonaviy moda uylari

Inqilob va sanoat toʻntarilishi. Uning kostyum tarixidagi oʻrni. Fransiya kostyum tarixining ikki bosqichi: 1825—1840 yillar — bidermeyer, 1840—1850 yillar — romantizm. Erkaklar kostyumi. Katak matolar. Frak, syurtuk, uzun tor shimlar, silindr, jilet. Kundalik ustki libos — figuraga tikilgan palto. Ayollar libosi. Shinyon soch turmaklari. Zontiklar, mufti. Kostyumda romantizm (1840gg) – antik, gotika, barokko, rokoko anʼanalari mato fakturasi, rangi, ornamentlarida, kostyumning dekorativ va konstruktiv yechimida. XIX asr 50-60 yillarida- «Ikkinchi imperiya modasi» yoki «ikkinchi rokoko» stili. Kutyure tushunchasi. Charlz Frederik Vort (1825—1895 yy.).

12-mavzu. XX asr Yevropa kostyumlari: an'ana va tendensiyalari

Modaning globallashuvi. XX asr boshida Yevropa kostyumlari rivojiga ta'sir etgan faktorlar: kuchli texnik ko'tarilish, ommaviy sanoat ishlab chiqarilishining hukmronligi, yangi sharoitlar va yangi turmush tarzi (transportning rivoji, ishlab chiqarishda ayollar mehnatidan foydalanish, sporta va 1914—1918 yillardagi urush ta'siri. Liboslarda konstruktivizm. Gabriel Shanel. K. Lagerfeld va K. Lakrua. Yangi matolar. Yapon dizaynerlari ta'siri.. «Xippi-shik» yoki «neo-granj», «sport», «militari», «romantik» stillari.

13-mavzu. Rossiya liboslari

Qadimgi Rus erkak va ayollar liboslari. Rubaxa, portlar, onuch, lapti, zipun, sorochka, sarafan, dushegreya, ponyova liboslari. Liboslardagi naqsh ornamentlari. Matolarning ranglari. Poyafzal va bosh kiyimlar. Taqinchoqlar va pardoz buyumlari.

14-mavzu. Sharq davlatlari liboslari. (Arab Xalifaligi, Eron, Turkiya, Hindiston, Yaponiya, Xitoy)

Arab liboslari. Mato turlari, liboslarda rang va bezaklarning o'ziga xos yechimi. Erkaklar va ayollar liboslari. Dishdash, chakmon, jubba, kuffiya, gutra, milfu, gandura, shirvap liboslari. Bosh kiyim va taqinchoqlar.

Qadimiy Eron madaniyatiga bosib olgan xalklar madaniyatlari ta'siri. Erkak va ayollar libosi. "Kaftan", "anaksarides", "kandis", "mitra", "sutxni" liboslari. Erkaklarning poyafzallari. Ayollarning liboslari. Poyafzallari va bosh kiyimlari. Soch turmaklari va taqinchoqlari.

Hind matolaridagi ramziy ma'nolar. Hind erkaklari kiyimlari. "Upavasa" va "paridxana" yopinchiqlari. "Nimdxoti", "adxivasa" kiyimlari. Sarining turlari. Yelka kiyim — "kamis". Bilaguzuk "churidara".

Xitoy erkak va ayol liboslari. Dunyo tuzilishi dialektikasining ramzalari: Grafik ramzlari, geometrik shakllar ramzi, raqam ramzlari, rang ramzlari, o'simlik va tirik jonlar ramzlari. "Chan pao", "kan szyan", "pao", "bey sin", "si pao", "kusza" liboslari.

Yapon liboslari. "Sitagi", "fundosi", "kosimaki", "dzyuban", "nagadzyuban", "kimono", "sagefuku", "fundagi", "xaregi", "refuku" kiyimlari. Poyafzal va bosh kiyimlar. Taqinchoqlar.

15-mavzu. Markaziy Osiyo xalqlarining milliy, tarixiy liboslari

O'rta Osiyo xalqlari libosi. Qozoq liboslari. Qozoq xalq naqshlari. Qadimiy qozoq an'anaviy liboslari. Erkak va ayollar libosi.

Qirg'iz an'anaviy liboslari. Erkak va ayollar libosi. Poyafzal va taqinchoqlari. Pardoz buyumlari.

Tojik an'anaviy liboslari. Erkak va ayollar libosi. Poyafzal va taqinchoqlari.

Pardoz buyumlari.

Turkman an'anaviy liboslari. Erkak va ayollar libosi. Poyafzal va taqinchoqlari. Pardoz buyumlari.

O'zbek an'anaviy liboslari. Milliy liboslar, bezaklar va pardoz-andozlar. Matolar. Erkaklarning milliy liboslari. Ayollarning milliy liboslari. Toshkent – Fag'ona liboslari. Buxoro – Samarkand liboslari. Qashqadaryo – Surxondaryo liboslari. Xorazm liboslari. Marosim kiyimlari.

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Libosning asosiy vazifalari va turlari
2. Qadimgi Misr liboslari
3. Qadimgi Old Osiyo liboslari
4. Qadimgi Yunon kostyumlari.
5. Qadimgi Rim kostyumlari
6. Vizantiya, Roman va Gotika liboslari
7. Italiya, Fransiya, Ispaniya, Angliya, Germaniya liboslari
8. XVII – XVIII asrlar G'arbiy Yevropa mamlakatlari liboslari
9. XIX asr oxiri XX asr boshlari Yevropa kostyumlari stili va tendensiyalari.
10. Rossiya liboslari
11. Sharq davlatlari liboslari.
12. Markaziy Osiyo xalqlarining milliy, tarixiy liboslari
13. O'rta Osiyo liboslari
14. O'zbekiston liboslari
15. Mustaqillik davri liboslari

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzu va faoliyat turlari:

1. Ibtidoiy jamoa davrida liboslarning paydo bo'lishi
2. Libos, kostyum, moda va stil tushunchalari haqida
3. Libos turlari, funksiyalari
4. Qadimgi Osiyo liboslari. Qadimgi Misr va Old Osiyo liboslarining farqlari
5. Antika davri liboslari. Qadimgi Yunoniston va Rim kostyumining o'xshashlik va farqli tomonlari
6. Vizantiya liboslari
7. Roman davri liboslari
8. Gotika davri liboslari